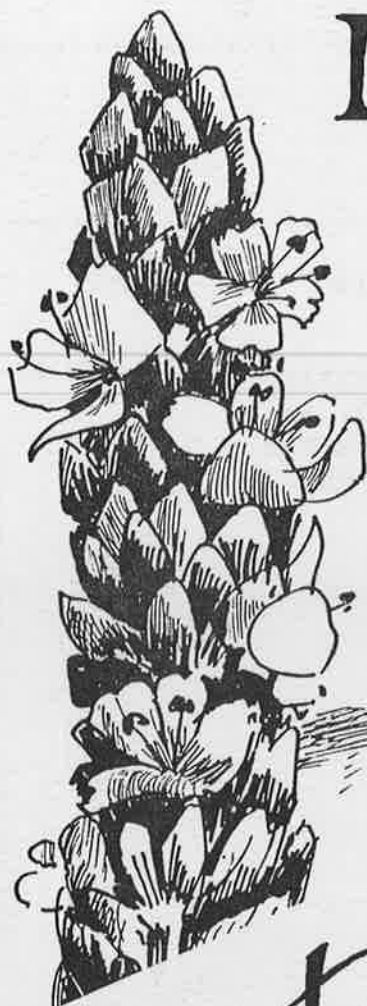

DE TOORTS

NO. 21

DECEMBER 1989

JUBILEUM NUMMER

contactblad van de afdeling
haarlem en omstreken
van het IVN

7^e JAARGANG

IVN zakelijk

DE TOORTS IS HET CONTACTBLAD VAN DE IVN-AFDELING
HAARLEM EN OMSTREKEN.

HET IVN (INSTITUUT VOOR NATUURBESCHERMINGSEDUCTIE)
STELT ZICH TEN DOEL: HET BEVORDEREN VAN NATUUR- EN
MILIEUBESEF, DOOR HET ORGANISEREN EN STIMULEREN VAN
EDUCATIEVE ACTIVITEITEN IN DE RUIMSTE ZIN VAN HET
WOORD.

BESTUUR AFDELING HAARLEM EN OMSTREKEN

R.ROORDA - VOORZITTER
JULIANALAAN 63
2051 JM OVERVEEN. TEL.25 33 08

MW. M.WILMINK - EERSTE SECRETARIS
V.D.WAALSLAAN 20
2105 TD HEEMSTEDE. TEL.28 75 28

M.DAALMEIJER - TWEDE SECRETARIS
PRATTENBURG 201
2036 SJ HAARLEM. TEL.33 39 09

F.HAGENS - PENNINGMEESTER + LEDENADMINISTRATIE
SOESTDIJKSTRAAT 30
2012 KS HAARLEM. TEL.31 24 27

MW.C.LEYZERS VIS - COÖRDINATOR WERKGROEP EXCURSIES
I.V.D.WAEYENSTRAAT 4
2064 XN SPAARNDAM. TEL. 38 46 06

N.V.ETERIK - COÖRDINATOR WERKGROEP SCHOLEN
ALETTA JACOBSSTRAAT 180
2037 PE HAARLEM. TEL.35 63 98

MW.R.M.HULSHOFF - COÖRDINATOR WERKGROEP CURSUSSEN
WESTERSTRAAT 92
1655 LE SIJBEKARSP. TEL.02299/829

JAARBIJDRAGE: LEDEN F. 22,50
DONATEURS F. 25,00
TE STORTEN OP GIROREKENING 5007954 T.N.V. IVN-AFD.HAARLEM E.O.

REDACTIE VAN DE TOORTS

MW.Y.BEERTHUIZEN

JACQ.DE JONG
TH.LITJENS

REDACTIE-ADRES: JACQ.DE JONG, F.NETSCHERSTRAAT 18
2024 KS HAARLEM. TEL.25 49 41

Inhoud

2e Lustrum van het I.V.N. Haarlem en omstreken.....	4
Natuurijveraar ontvangt internationale onderscheiding.....	5
Berichten van het secretariaat.....	6
Provinciale IVN dag op Texel.....	8
Paddenstoelendag op Elswout.....	10
~ Zomaar wat prietpraat.....	12
Over springers en kruipers.....	16
Buurtgenoten.....	21
Cursus landschapsecologie van de polder.....	23
X Zeehondenpopulatie op Ameland.....	24
Ganzen.....	26
Nieuwe aanwinsten in het Depôt.....	28
Leestafel.....	29
Stichting Vogelrampenfonds.....	30
De Heimanshof.....	32

van de Redactietafel

Een blik op "IVN-ZAKELIJK" ter linkerzijde van dit redactioneel, leert, dat het redactieteam van de TOORTS thans nog (maar) uit drie leden bestaat.

Dit feit vormt geen inleiding tot een klaagverhaal, dat de nog actieve leden het werk niet meer zouden aankunnen, doch om de aandacht te vestigen op het feit, dat Rob Hoogstraten gemeend heeft, in verband met andere drukke werkzaamheden uit de TOORTS-redactie te moeten stappen. Hij was vanaf de oprichting van de TOORTS in 1983 mede-redactielid. Wij bedanken hem ook vanaf deze plaats voor zijn medewerking, redactionele bijdragen, suggesties en ideeën.

In een brief aan de redactie, naar aanleiding van zijn terugtreden, geeft hij uiting aan het feit, dat vanaf de kant van de lezers van de TOORTS, er zo weinig "feed back" is, waardoor weinig of niets bekend is van wat er leeft bij de lezers of wat de lezers doen met de informatie uit de TOORTS. Is een rubriek "ingezonden stukken" of, zo U wilt, "meningen van lezers", mogelijk iets voor de TOORTS, zo vraagt hij zich af. De redactie staat positief tegenover dit voorstel, maar kan daarbij uiteraard niet

buiten Uw medewerking! Van wie van de lezers mogen wij een reactie verwachten? Uw redactie is een en al oog en oor! Overigens, Rob, het ga je goed, en een bijdrage voor de TOORTS wordt, zoals altijd, op prijs gesteld.

Zoals U weet, hetzij door deelname aan de excursie naar de hoge Veluwe, hetzij door het lezen van de convocatie daarover of het artikel van onze voorzitter in de vorige TOORTS, bestaat de IVN afdeling Haarlem en Omstreken inmiddels 10 jaar. Van de secretaris, Mieke Wilmink, ontving de TOORTS-redactie de notulen van de oprichtingsvergadering van 23 Oktober 1979 ter inzage. Wij maken gaarne van de gelegenheid gebruik daaruit enkele passages te citeren!

Behalve de heren M.C. Horeman (voorzitter en secretaris) en P.J. Horeman (technisch en educatief assistent), bestond het toenmalig bestuur uit de ons welbekende Plien Peeters (penningmeester), Claar de Jong (ondewijskundig bestuurslid) en Joop Cronau (assistent voor algemene zaken).

Als men het contact met het landelijk IVN in Amsterdam geregeld zal hebben over bevoegdheden, verkiezingen e.d., zal de naam van de afdeling als - Haarlem en Omstreken - worden bepaald. De vergadering meent in meerderheid, dat deze naam beter past bij het werkgebied en vindt, dat de naam Z. Kennemerland het gevaar meebrengt voor eenzijdig "duingericht" te worden aangezien, vooral door het grote publiek en dat is de groep waarop de activiteiten gericht moeten worden.

In het bijzonder moet contact worden onderhouden met de afdeling Midden-Kennemerland. "Strandactiviteiten voor Haarlem en Omstreken zullen zich dikwijls binnen het gebied van deze afdeling afspelen. Wrijvingen moeten te allen tijde worden voorkomen. Overigens is de afdeling M-Kennemerland voornamelijk gericht op actief werk (knotwilgen)".

Naast het streven naar erkenning voor haar status als IVN-afdeling bij de overheid, zal men "trachten de subsidierechten van vroegere organen, die niet meer functioneren, te verkrijgen. In dit verband wordt gedacht aan het restant van de Natuurbeschermingscie. Z-Kennemerland en de daar nog berustende fondsen en materialen."

Voor "het regelmatig aan interne scholing doen (kaderopbouw)" wordt "de instructieruimte van Thijsses Hof, die hiervoor aangeboden is, als ideaal gezien en in dank aanvaard." Algemeen is men van mening, dat de afdeling aan het tot stand komen van een Milieu Educatief Centrum in overheidsexploitatie en aan het functioneren ervan steun moet verlenen en t.z.t. een symbiose-verhouding met dit M.E.C. moet opbouwen. Hieronder wordt verstaan dat de afdeling het M.E.C. moet helpen functioneren door dit uit haar (afdelings)mogelijkheden te laten putten en zelf te functioneren door uit de mogelijkheden van het M.E.C. te putten."

"Iedere Activiteit, die naar natuurbescherming voert" is voor de nieuwbakken afdeling aanvaardbaar en "verder zal alles

afhangen van de mogelijkheden, die er in de organisatie schuil-
len."

De Voorzitter sluit de vergadering " na ieder opgewekt te heb-
ben in eigen kring pogingen te doen om leden te werven, waar-
bij erop gewezen wordt, dat er een enorm scala aan mogelijkhe-
den is om allerlei mensen en hun mogelijkheden te benutten."

Die laatste zinsnede heeft nog niets aan actualiteitswaarde in-
geboet en de TOORTS-redactie van vandaag wil zich danook graag
hierbij aansluiten. Hoewel het leden- en donateursbestand de
laagste jaren aardig constant is, menen wij, dat het aantal
daadwerkelijke sympathisanten zich nog best wat kan uitbreiden.
"Mensen met hun mogelijkheden", oftewel enthousiaste medewer-
kers, die hun capaciteiten in dienst willen stellen van de afde-
ling en haar doelstellingen, zijn nog steeds van harte welkom!

Vandaar deze oproep aan ieder, die dit leest, te trachten nieu-
we leden en/of donateurs te werven. Realisering daarvan zou een
mooi jubileumgeschenk betekenen voor het huidige bestuur, dat we
overigens graag met dit lustrum willen gelukwensen.

KOPIJ INZENDEN UITERLIJK 10 FEBRUARI 1990 !

Hierbij twee nieuwe leden !

Geboeren

op 7 juli 1989: *Joost*

zoon van Peter Knaap en
Anita Pover

Zuilenburg 40, Heemskerk

op 13 juli 1989: *Annelies Janet*

dochter van Marijke Zoetelief en echtgenoot

Anna Blamanlaan 24, Heemstede

Proficiat !!

2e LUSTRUM VAN DE IVN: EXCURSIE NAAR "HET NATIONALE PARK DE HOGE VELUWE"

In verband met het 10-jarig bestaan van onze afdeling werd zondag 8 oktober j.l. een dagtocht gemaakt naar "het Nationale Park de Hoge Veluwe" voor onze leden en donateurs.

We vertrokken ± 8.45 uur met een (bijna) volledig bezette bus. Vergezeld door een prachtige herfstzon ging het richting Gelderland. Er heerste een gezellige sfeer in de bus.

Bij aankomst dronken we een (aangeboden) heerlijk kopje koffie met gebak, waarna we in drie groepen werden verdeeld, uiteraard volgens eigen wens. De eerste groep maakte een zwerftocht van ca. 3½ uur onder leiding van een natuurgids. De tweede groep maakte een tocht van ongeveer 2 uur, ook onder leiding van een lid van de "Vrienden van de Hoge Veluwe". En de derde groep bezocht o.a. het Kröller-Müller museum en het jachtslot St. Hubertus. Natuurlijk werd er ook druk gebruik gemaakt van de "witte fietsen".

Al met al was het een gevarieerd programma en het prachtige weer maakte het geheel compleet.

Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om iedereen die deze dag heeft mee helpen organiseren, van harte te bedanken. Het was een héél geslaagde dag!

Tineke Leijen

Natuurijveraar ontvangt: internationale onderscheiding

Zaterdag 11 november vond in de grote congres-
zaal van de RAI in Amsterdam de landelijke do-
nateursdag van het Wereld Natuur Fonds plaats.
Op zich een niet zo bijzonder feit. Dergelijk
soort bijeenkomsten vinden wel vaker plaats;
kortgeleden nog, in september, op dezelfde plek,
het 90-jarig bestaan van de Vogelbescherming.

Eén van de programma-onderdelen werd gevormd
door de uitreiking van de zg. WWF-awards for
Conservation Merit door ZKH Prins Bernard.

En nu zou ook dat op zich niet zo bijzonder zijn, ware het niet
dat één van de vier uitverkorenen voor die onderscheiding de heer
Joop Cronau was. Nota bene!

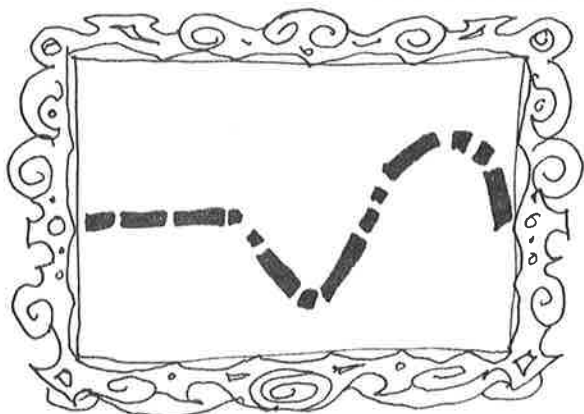
Wij feliciteren hem, ook vanaf deze plaats -en, naar ik aanneem,
in volledige unanimiteit met alle leden en donateurs van het IVN-
Haarlem e.o.- van harte met deze onderscheiding.

"Niet alleen verdient hij", zo kenschetste de heer Halbertsma in
zijn korte toelichting, "deze onderscheiding voor zijn langdurig
mentorschap van een jeugdafdeling van de Rangers, maar evenzeer
voor zijn langjarig, niet aflatend ijveren in vele activiteiten
voor het natuurbehoud in het algemeen, en in het Kennemerland in
het bijzonder".

Ook wij, als IVN-ers van Haarlem en omstreken, voelen ons in de
onderscheiding van Joop ook een beetje onderscheiden en wij zijn
dan ook b̄ar trots op hem!

Wij hopen dat hij nog vele jaren, in goede gezondheid, zijn ijveren
voor het behoud van de natuur mag voortzetten.

Theo Litjens

Op een regenworm (door Tjintje Fop)

Een regenworm is laatst uit Londen
per telegram naar Omsk verzonden.
Hij kwam daar lichtelijk ontdaan
in punten en in strepen aan.
Die zijn toen in een lijst gevat
en doorgeseind naar Stalingrad,
alwaar hij nu -zijn naam is Pjotr-
te kijk hangt als de

PIER VAN STOTTER

(wat losse) berichten van het
SECRETARIAAT

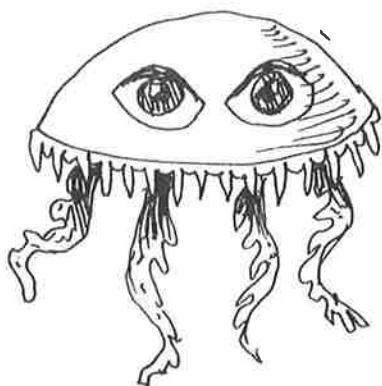

- * Op 24 mei j.l. was onze IVN-afdeling aanwezig op een Onderwijsdag in boerderij "Zorgvrij" in het recreatiegebied Spaarnwoude. Wij toonden de bezoekers lesmateriaal en lesideeën over verschillende thema's, zoals: vlinders (in het vlinderjaar!), tuinieren met kinderen, biologie voor kleuters, zure regen, etc.
- * Op 27 september hebben wij, samen met de afdeling Midden Kennemerland, het IVN gepresenteerd op een informatiemarkt t.g.v. de Onderwijsdag van onze regio, in de Pabo aan de Leidse Vaart te Haarlem.
- * De stichting "Wijknatuurtuin 't Groene Hart" in Schalkwijk heeft van onze afdeling geld ontvangen voor de inrichting van een natuur- en milieu-educatieruimte in het wijkcentrum.
- * Van de "Vrijwilligerscentrale Haarlem", gevestigd aan de Zijlstraat 10^{zw}, ontving het secretariaat een vakaturegids "Natuur en Milieu". In deze gids staat onze afdeling vermeld. Wij hebben afgelopen voorjaar ook meegewerkt aan de manifestatie "Milieu Vrijwillig", georganiseerd door genoemde stichting.
- * Het V.N.L.B. (stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland) stuurde ons hun jaarverslag over 1988. Hun nieuwe adres is: Houtplein 33 Postbus 6090 2001 HB Haarlem. Tel.023/143080.
- * Mevr.Jon Valkenier-Blok vertegenwoordigde op 28 oktober j.l. onze afdeling op de landelijke vergadering van het IVN in Arnhem.
- * Het (landelijk) IVN bestaat in 1990 30 jaar. Er zijn plannen om publiek-gerichte provinciale IVN-dagen te organiseren in het weekend van 6 en 7 oktober 1990.
 - a. De districtsbesturen benaderen de Provinciale Landschappen en het Staatsbosbeheer voor openstelling van hun terreinen en publiciteit;
 - b. Het landelijk bureau vraagt hetzelfde aan de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten.
- * Het secretariaat ontving ter inzage "Stedelijk groen - natuurlijker", een studie van drs. A.Koster. Adres van de auteur: Adviesgroep Vegetatiebeheer, Bornse steeg 69 6708 PD Wageningen. De studie is eventueel verkrijgbaar via het Ministerie van Landbouw en Visserij, Bezuidenhoutseweg 73 Postbus 20401 2500 EK 's Gravenhage. Tel. 070/793911.

* Ook is bij het secretariaat binnengekomen het "Verslag over het werk van de IVN-afdelingen in 1988", een samenvatting van de door de afdelingen uit het hele land opgestelde jaarverslagen over 1988.

MILIEU

Wellicht zouden veel méér Nederlanders zich zorgen maken over de zure regen, als zij beseffen dat deze niet alleen de bomen, maar óók hun auto aantast.
(STELLING)

OP EEN KWAL (door Trijntje Fop)

"Helaas", zegt een bedroefde kwal,
"de aarde is een tranendal,
een zee van zuchten en geweën.
Waar zwalpt het blinde lot ons heen?"
En zelf geeft hij meteen het antwoord:
"Ik weet het al, we gaan naar Zandvoort"

PLANTEN DER VERRIJZENIS

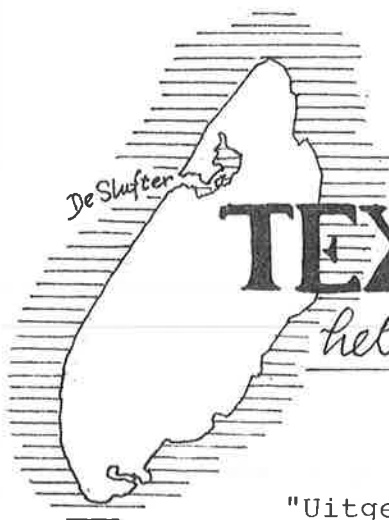
Eigenlijk bestaat het woord "planten der verrijzenis" niet in het Nederlands. Het is de letterlijke vertaling van het Engelse "ressurrection plants". Wie in het woordenboek kijkt, zal als vertaling "roos van Jericho" vinden. Dit is de naam van een plantje uit Voor-Azië, dat officieel *Anastatico hierochuntica* heet. Het is een wonderlijke plant, die er iets op gevonden heeft om zich in droge gebieden staande te houden: het trekt zich na de bloeitijd helemaal samen en leeft pas weer op bij aanraking met water.

Maar behalve de roos van Jericho bestaan er nog meer plantjes en mossen, die op dezelfde wijze leven. Een andere is bijvoorbeeld een lelietje met de naam *Borya mirabilis*. Ook dit plantje stopt in periodes van droogte geheel -voor zover dit nog meetbaar is- met ademen en de fotosynthese. De plant keert bij wijze van spreken terug naar het stadium van een zaadje, dat ook prima overleeft met een minimum aan water.

De moleculen in de plantencellen vormen een olie-achtige substantie, waardoor de waterbehoefte in de droge periode maar 5% van de normale waterbehoefte is. Op kleine schaal zou het een prima kamerplantje zijn. Op grote schaal zou het een uitkomst zijn voor begroeiing in dorre, aan erosie onderhevige gebieden.

Jammer genoeg bestaan er nog maar weinig exemplaren van de *Borya mirabilis*, die bovendien genetisch vrijwel of helemaal identiek zijn en elkaar niet kunnen bestuiven.

(EOS)

TEXEL,

het doel van de provinciale IVN-dag -

door Loes van den Berg-Spilker

"Uitgezocht, omdat hier veel te zien en te leren is", aldus de uitnodiging van het districtsbestuur.

Het leek me wel wat om dit mee te maken. Texel had ik héél vroeger eens een weekje bezocht en een hernieuwde kennismaking trok me dus wel aan. Ik gireerde daarom de kosten van die dag, zijnde f 12,50 op de door hen opgegeven postgirorekening t.n.v. de penningmeester van het IVN district NOORD-Holland in DEN HAAG (nou ja!) en belde het secretariaat in Hilversum, om te vertellen dat ik er aan kwam, met mijn dochter.

Zaterdag de 16e september stonden we vroeg op, om vóór elven in Ecomare op Texel te zijn. We hadden mogen opgeven van welk stukje natuur we wilden gaan genieten: óf blijven bij het natuurpark bij Ecomare, óf de Waddenzeedijk en de Schorren (per bus), óf de Mok, de Muy of de Slufter (per fiets) bezoeken. Wij kozen de fiets als vervoermiddel en de Slufter als doel.

"De Slufter, een opening in de duinenrij, waar de zee bij vloed vrij naar binnen stroomt." Mijns inziens een gevaarlijke toestand, zo'n gat in de zeewering. Maar het moet toch al jaren goed zijn gegaan, want deze kennis heb ik nog van de lagere school, en mijn dochter leerde dat ook weer op háár school.

Vrijdag de 15e september bereidden we ons voor. Toen regende het behoorlijk, dus een regenpak moest mee en natuurlijk een kijker en eigenlijk ook laarzen, gezien ons gekozen doel. Maar omdat dit een te zware bepakking zou worden voor een hele dag sjouwen, besloten we maar het risico van natte voeten te lopen. We kregen trouwens al een beetje spijt van ons fietsenplan: we zagen ons al als verzopen katten. Maar wat doen natte voeten er dan nog toe....

Doch de zaterdag begon goed en hoe dichters de trein ons bij Den Helder bracht, hoe mooier het weer werd. Het werd stralend weer en we hadden geen zonnebril meegenomen, ik moest knippen tegen het licht!

In Ecomare werden we ontvangen door iemand, die ons, "van de overkant" hartelijk welkom heette. Hij was dus Texelaar en prees zijn eiland aan: het jongste IVN-district van de provincie en ze wilden graag laten zien wat men aan natuur in huis had. Fietsen pakken dus en achter de natuurgids aan, óp naar de Slufter.

En daar was inderdaad een grote onderbreking in de duinreep. Ik kan achteraf niet schatten, hoe groot. Honderd meter? Dat valt toch niet te bekijken. Het water stroomt hier dus bij vloed naar binnen en bij eb weer naar buiten over een enorme vlakte, rond van vorm. Daar heeft het water geulen in geslepen en hier en daar

blijvende plassen in gevormd. Zo was het tenminste na deze droge zomer; normaal is alles hier veel natter. En al die nattigheid is brak: zout van de zee en zoet van de regen. En de plantjes (van klein tot piep-klein) konden daar goed tegen. De andere (zoete) planten legden het loodje. Over dat alles werden we natuurlijk uitgebreid voorgelicht, want dat vooral was de bijzonderheid van dit gebied. Er stonden complete plantjes van een paar centimeter hoog: zeekraal, lamsoor, kandelaartje en zulte (daar heb ik wat mee). Planten met voorzieningen om water vast te houden tegen uitdroging door de zon, en om het teveel aan zout uit te zweten.

De totale aanblik was anders dan ik me had voorgesteld. In gedachten had ik polders gezien met water en dijken er omheen, om de vloed te keren. Maar zo is het daar niet. Om dat gat zijn in een grote cirkel weer duinen gevormd. Hooft, en dus geen gevaar voor deling van het eiland. En dan binnen die cirkel die korte vegetatie, overwegend paars gekleurd door de lamsoor, die hier het meest voorkomt.

In plaats van rond, had ik me iets langwerpigs voorgesteld. Waarschijnlijk, omdat het woord Slufter voor mij op "slurf" lijkt.

Het is een heerlijk gebied voor (trek)vogels: tweemaal per etmaal brengt de Noordzee eten aan. Als vogel hoef je dat bij eb alleen maar op te pikken, te scheppen of te baggeren. En bij vloed rust je wat uit op de hoge gronden, in afwachting tot de tafel weer gedekt is. Als mens moest je zoiets eigenlijk een klokje rond mee kunnen maken: water - geen water, zien hoe het stroomt en trekt.

Terug fietsten we aan de binnenkant van de duinen. De gids wees: duinroos! Handhoog, maar de hele helling was er bruinig van. Een heel klein plantje, maar met meterslange wortels, die met elkaar vergroeid zijn en zo het zand vastleggen. Wat zal dat in het voorjaar een prachtige helling zijn met die roomwitte bloemen ertussen

Deze dag was een belevenis, zeker ook dankzij het stralend weer! Maar met één ding hadden we pech. Toen we namelijk terug waren bij Ecomare, was de cantine net gesloten en het was nog wel 25 minuten vóór vijf uur (de sluitingstijd, zoals ons was verteld). Daardoor misten we onze consumptie maar, wat erger was: er werd besloten nu ook maar met een eerdere bus naar de boot te vertrekken. En dat was jammer, want nu kwamen we niet meer bij elkaar en kregen we niet meer de kans de mensen te bedanken, die ons zo'n fijne dag hadden bezorgd. Dat vraagt immers een hele organisatie: alle aanvragen administreren, ieder in z'n eigen groep indelen, zorgen voor bussen en fietsen (die ook weer terug moeten), wat laat je de mensen zien en welke mensen heb je daarvoor beschikbaar. En steeds maar denken: "Vergeten we niets?", want je wilt toch alles goed laten verlopen, terwijl je weet dat het enige dat je niet kunt regelen, het weer is. Dus blijf je zenuwachtig. En als dan alles klopt, het weer niet beter kan en je gids denkt, dat hij vroeg genoeg weer terug is, dan geeft zo'n slot toch een licht gevoel van teleurstelling.

Nu was er een overhaast vertrek en ik had nog graag even de tijd genomen voor een bedankje. Ze hadden het dik verdiend, en het had ook best zonder drankje gekund....

Bennebroek, 8-10-89

PADDESTOELENDAG 1989 / ELSWOUT

Publieks-lustrumaktiviteit ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van het IVN-Haarlem e.O.

"15 Oktober 1989, Paddestoelendag in Elswout met een extra feestelijk tintje ter gelegenheid van ons tweede lustrum", was de aankondiging. Elswout in feestelijke herfsttooi, waarbij de kleuren en geuren af en toe versterkt werden door een fikse bui. En véél paddestoelen!! Ditmaal konden de binnenaktiviteiten plaatsvinden in de aula van de Zocherschool, die door de direktie welwillend ter beschikking was gesteld. Een prima akkomodatie en een hele verbetering ten opzichte van het gebouwtje waarin tot vorig jaar de dialezingen altijd gehouden werden. Goed idee, Joop! De grotere en betere ruimte maakten ook meer binnenaktiviteiten mogelijk dan gewoonlijk. Radio Noord-Holland was al heel vroeg present voor een interview ter plaatse met ons bestuurslid Fred Hagens. Van 10 tot en met 3 uur waren er ieder heel uur inleidende dialezingen door Martin Daalmeijer, waarin hij de plaats van de paddestoel in de natuur schetste en vele varianten en levenswijzen liet zien. De lezingen die ongeveer een half uur duurden werden naar schatting door ongeveer 6x75=450 personen bijgewoond. Een prima introductie voor de daarop volgende rondleidingen over het terrein, waarbij 10 van onze IVN-gidsen de deelnemers iets vertelden over de historie van het terrein en vele paddestoelen en andere natuurfenomenen konden laten zien. Een nieuwe aktiviteit op de Paddestoelendag was de speciale kinderexkursie. (de foto hieronder laat het vertrek van de kinderexkursie zien)

Voor het eerst maar niet voor het laatst waarschijnlijk. Zelfs de regen was opgehouden om de kinderen om half 12 onder een waterig zonnetje te kunnen laten vertrekken. Een heel geslaagde exkursie waarbij kinderen van 5-12 jaar in 2 groepen onder leiding van Liesbeth de Boer en Erik Hornmann zonder ouders op stap gingen om de natuur te beleven: zien, horen, ruiken en voelen. Voor sommige ouders was het even wennen hun kinderen los te laten, leek het. Veel belangstelling was er ook voor de creatieve kinderhoek waar de kinderen onder begeleiding van Mona Schön-Westerduin wat afgeknutseld hebben met eikels/kastanjes, prikkers, wol, lapjes en papier. Ook leefden ze zich uit met "spatten" en de kleurplaten met herfstthema's, waarvan er één speciaal voor deze dag ontworpen was bij de Amsterdamse Natuurhistorische Raad. Ook een nieuw element was dat wandelaars op eigen houtje een rondwandeling konden maken aan de hand van een routebeschrijving waarin heel veel wetenswaardigs over de historie, de landschapselementen en de flora van het landgoed staat vermeld. Idee en uitvoering: Fred Hagens en Ronald Roorda. En natuurlijk was er ook ruim aandacht voor de groene winkel in de hal, de koffiehoeke, de algemene tentoonstelling over het werk van het IVN en de thema's bos en duin, en de "natuurtafel" met wat brokjes puur natuur.

Al met al een drukbezochte en geslaagde aktiviteit waar naar schatting zo'n 750 personen aan deelgenomen hebben en waar zo'n 25 IVN-ers van onze afdeling voor in touw zijn geweest. En last but not least onze hartelijke dank aan 2 niet-IVN-ers, te weten de direktEUR en conciërge van de Zocherschool die niet alleen "hun" aula ter beschikking stelden maar er ook nog eens hun hele vrije dag voor in de weer zijn geweest om deze Paddestoelendag tot een succes te maken.

Carla Leyzers Vis

*Zondag 15 oktober.
's avonds laat...*

* ZÒ MAAR WAT LOSSE OVERPEINZINGEN NA DE PADDESTOELENDAG, of:
over Z W A M M E N gesproken....

- 't Was gezellig druk vandaag in de Zocherschool, onze nieuwe lokatie in Elswout. Ik stond er gerieflijk in onze toko. Héél anders dan vorig jaar, toen we onze handel moesten drijven tussen het kippevoer en het schaftlokaal met Martin's dia's en de vliegende vogeltjes!
- Er was lekkere, hete koffie verkrijgbaar en een leuke, instructieve expositie te zien met bessen, zwammen, hout, knoppen, ja: wat niet al! En niet te vergeten: Martin's prachtige dia's!
- Ook zag ik een jonge Ranger (discipel van Joop Cronau!?), die in z'n eentje gidste!
- Een goed idee: zo'n kinderexcursie, inclusief spelen. Moeten we erin houden volgend jaar, als 't even kan!
- Wat zorgen onze leden toch voor een heerlijk stel jonge kinderen: hèle kleintjes en sommige van de al wat groteren zijn al zo vrij en onbeschoemd.... Een kostelijk gezicht, al dat grut!
- Daarom: hebben we geen rèuze (IVN)club, en is 't niet geweldig om al die bekenden en iets minder bekenden weer eens bij elkaar te zien....?

Dacht ik 't niet: ik ga er gewoon van Z W A M M E N !!

Henny Kenselaar

over een "VEROUDERD WAPEN" ¹⁹

Vanmorgen stond mijn buurvrouw aan de deur.

"Kom 's mee. Wat ik nou gevonden heb....!"

Op de keukentafel lag iets ter grootte van zo'n 2 cm², zoiets als de helft van de bovenkant van een luciferdoosje en 3 mm. hoog. Ik begreep de opwinding niet.

"Zie je 't dan niet? Een pasgeboren egeltje en jij hebt het doodgereden, het lag achter je auto!"

Ik moest haar uit de droom helpen; ik tilde het zogenaamde lijkje op en liet haar de onderkant zien: géén lichaam, géén kop en géén staartje. Zo licht als een veertje, maar zo'n 2 gram. En een pasgeboren egeltje weegt al gauw 10 tot 20 gram en is zeker 7 cm. lang. Het heeft ook nog geen echte egel-stekels.

Dit was een stukje egel-huid, bedekt met zo'n 20 tot 25 stekels van ca. 1 cm. lang. Pasgeboren egeltjes zijn er bovendien eind oktober niet. De allerlaatsten worden half september geboren (tweede nest).

Pasgeboren egels zijn nestblijvers en blind en doof. Ze kunnen zich nog niet redden en komen pas na een dag of twintig het nest uit. Na twee weken gaan dan de oogjes open, ze zijn dan ook al een stuk groter en zwaarder. Met twee weken hebben ze al "originele" kleine stekels en zijn dan miniatuurtjes van pa en ma, maar nog lang afhankelijk van de zorg van ma. Nadrukkelijk: van de moeder-egel. Pa heeft niet eens zijn handen ervan afgetrokken: hij heeft ze er nooit aangehad! Met de paring is voor hem de zaak bekeken: wel de lusten, maar niet de lasten. "Over de kinderen maken we geen ruzie; wie ze krijgt, mag ze houden...."

Moeder zoogt de kleinen tot een week of vier en neemt ze dan mee op pad. Ze leert ze voedsel zoeken en leidt ze op tot zelfstandigheid.

Hoewel de egel een echt nachtdier is, hebt u met wat geluk toch wel eens kans ze 's avonds in de schemering of 's ochtends bij het eerste ochtendgloren te zien lopen. Zelfs wel midden op de dag: ma voorop met de jonkies achter elkaar op sleeptouw, in een rij. Moeder houdt ze met piepende geluiden bij elkaar, net als eenden, fazanten of klokhennen hún kroost. Ook de kleintjes piepen en dat is voor een nachtdier nog belangrijker dan voor een kip: je kunt in het donker immers niet zien, of er eentje afhaakt! De kon-taktroep dus.

Het eerste nest jongen wordt in het voorjaar geboren. Vaak blijft het daar ook bij. Maar onder gunstige omstandigheden (mooi, droog weer en voldoende voedsel) komt er nog wel eens een tweede worp in de late nazomer. Het behoeft geen betoog, dat het mannetje zich dan weer heeft laten zien en het bij dat "laten zien" niet gebleven is.... De eerste bronsttijd, de paring met het hele ritueel en het spel er vóór en er omheen, valt in april/mei. Het is een prachtig schouwspel, waarvan ik maar éénmaal getuige ben geweest. "Schouwspel" is eigenlijk geen juiste benaming, want het hele liefdesspel vindt in het donker plaats. "Hoorspel" is beter, want het gaat met veel rumoer gepaard: dit kind van de duisternis vrijt 's nachts en is in het aarde-duister actief. Overdag wordt er geslapen; meer een artiestenleven dus!

De (relatief) grote ogen van de egel zijn slecht; in het donker heb je aan ogen ook weinig. Bij voedselzoeken, paring, onraad bespeuren, kortom: bij al zijn verrichtingen moet de egel het hebben van zijn scherp gehoor, zijn bijzonder reukvermogen en zijn zéér gevoelige, vèr vooruitstekende en altijd vochtige "honden"snuut.

Alles gebeurt bij de egel dus in het donker. Géén wonder, dat ik in mijn leven nog maar eenmaal feestganger was op een egel-bruiloft. Bij nacht en ontij is een mens nu eenmaal niet vaak in tuin, park of boomgaard. Mijn ontmoeting was dan ook niet gepland of gezocht, maar puur toevallig. Dat gebeurde in april 1971. Om 10 uur 's avonds deed ik nog een rondje in een groot park. Alleen aan het hoofdpad stonden, ver van elkaar, af en toe lampen, verder heerste overal duisternis en stilte. Op een gegeven ogenblik hoorde ik ergens sissende, blazende en grommende geluiden. Dat bleek allemaal uit een flinke groep struiken te komen, op zo'n 10 meter van me vandaan. En tussen die struiken ging iemand behoorlijk te keer! Ik was me er goed van bewust dat hij en ik de enigen in dat aarde-donkere park waren. Het was boeiend, maar tegelijkertijd ook angstaanjagend en luguber. Doodstil, maar ook doodsbang stond ik daar, minutenlang. Die ander moest gewond zijn, of lag dronken zijn roes uit te slapen.... Tenslotte vatte ik alle beschikbare moed bijeen -de nieuwsgierigheid won het- en sloop héél omzichtig dichterbij. Het geluid verstilde in één keer en ik zag twee egels over het pad naar de overkant verdwijnen.... Waren ze uitgestoeid, of had ik een idylle verstoord? Ik heb ze niet meer gehoord.

Om nu naar de buurvrouw van vanochtend terug te keren: een egel verliest natuurlijk niet zó maar een stukje huid met stekels. Er moest iets gebeurd zijn: de egel was aangereden, gewond geraakt bij een vechtpartij, of ergens in zijn blijven haken en zich vervolgens hebben losgerukt. Dat wij in ieder geval zeker één egel in de tuin te gast hadden, wist ik al enkele jaren. Een "hij" of een "zij"? "Hij" is meestal wat dikker en zwaarder, maar zo op het oog zie je geen verschil. Onze egel brengt hier ook de winter door. Achterin de tuin staat een klein schuurtje, oorspronkelijk de opslagplaats voor de stookkolen en al jaren in onbruik, dus ook in het ongerede geraakt: de beide onderste planken zijn verdwenen. In de late herfst waaien de afgevallen bladeren naar binnen en hopen zich binnen op. En onder deze rottende bladeren -waarin door die rotting de temperatuur oploopt- houdt onze egel zijn (of haar) winterslaap: dik, vet en vol-gevreten gaat hij zo tegen november naar binnen, teert al slapend (bewusteloos bijna: alle levensfuncties zijn vertraagd) in op de voorraad vet en komt in februari/ begin maart weer tevoorschijn.

Dan kent u hem niet meer terug: slimline! Op een mooie zonnige winterdag wil hij die gedwongen rustpauze (nodig, omdat er te weinig voedsel -vooral insekten- in de winter vinden is) ook wel eens even onderbreken: even bijtanks en de benen strekken. Je weet dan niet, wat je ziet! In de zomer is hij kort, dik en bolrond, een gedrongen type. Zijn pootjes zie je dan niet, die gaan schuil onder het logge lichaam. Zijn lijf sleept en schuift over de grond: het lijkt wel of hij kruipt.

Op mijn verjaardag, op 5 januari 1987 zagen mijn vrouw en ik hem ineens door de tuin lopen: hoog op de poten, klein en dun, bijna sierlijk en héél rap en behendig. Met een flink tempo; nog ietsje schommelend, maar niet meer log en plomp.

Als u er eentje in zijn winterslaap weet te zitten, maak hem dan vooral niet wakker om zo'n verschijnsel ook te willen zien. Zijn bloed gaat dan immers direct sneller stromen, het hart tikt sneller en alle levensverrichtingen intensiveren. Dat kan zó veel reservevoedsel gaan kosten, dat hij daarna niet meer genoeg heeft om een strenge, en vooral lange winter door te komen.

Hij legt het loodje.... Wacht liever tot u hem (of haar) ziet. De periode van november tot maart is een ijselijk lange tijd, waarin toch al veel dieren omkomen. Volgens de boeken komen meer vrouwtjes dan mannetjes de winterslaap door. Dat is dan in ieder geval gunstig voor de instandhouding van de soort. Elk wijfje dat verloren gaat, scheelt immers één of twee nesten jongen. Sterft een mannetje, dan neemt een ander de paring wel over. Meerwijverij schijnt onder egels geregeld voor te komen.

Ook voor de instandhouding van het individu is de egel van huis uit uitstekend toegerust. De meeste ons bekende dieren hebben, als er gevaar dreigt, een aantal mogelijkheden tot lijfsbehoud: het gevecht aangaan (beer, wolf); op de vlucht slaan (hert, ree, haas, konijn, vos), of zich verstoppen (in dekking gaan), om de keuze tussen de eerste twee mogelijkheden nog even uit te stellen. Deze laatste optie zie ik bij réeën regelmatig en één keer heel mooi bij een vos, die zich tussen de duindoorn verschanste.

Maar de egel kiest altijd dezelfde methode: zich oprollen tot een bal en dan doodstil blijven liggen. Een ander systeem kent hij niet.

Over zijn gehele rug en bovenkant kop loopt een spier, waarvan de huid dicht met stekels is bedekt, die schuin naar achteren staan. Hij kan die rechtop zetten en bovendien de spier samentrekken, waardoor het beest een bal wordt en alle kwetsbare delen aan alle kanten door de stijve, zeer scherpe stekels beschermd worden. Hij blijft zo doodstil liggen tot het gevaar geweken is. Iedere vijand stoot zich pijnlijk en kijkt een tweede keer wel uit. Omrollen maakt ook niets uit; de egel heeft zich onkwetsbaar gemaakt.

Ik heb wel eens horen beweren dat dassen, honden en vossen (zijn aartsvijanden) soms toch kans zien hem te pakken te nemen: ofschoon het een pijnlijke bezigheid blijft, zouden ze toch kans zien hem heel voorzichtig met hun snuit in een plas of sloot te rollen. Om niet te verdrinken, moet de egel zich dan ontrollen en op dat moment slaat de vijand toe. Waar of niet waar? Zelf heb ik dat nog nooit gezien.

Wèl heb ik verschillende malen gezien dat jongens met zo'n egelbal aan 't voetballen waren, waarbij het beest in zijn beschermhouding volhardde. Een wreed spel, en je vraagt je af of ze wel beseffen dat het diertje pijn lijdt.

Dat oprollen in die stekelhuid is door de eeuwen heen een zeer adequate en bijzonder doelmatige manier van bescherming gebleken. Mens en dier lieten hem immers met rust, al wordt beweerd dat zigeuners gebraden egelvlees een geliefde lekkernij vinden.

Ook toen er wagens op de weg kwamen, bleef de verdedigingsmethode van de egel zinvol. Het aantal wagens was nog beperkt en hun snelheid gering. Ze stonden snel stil en werden zelden of nooit 's nachts gebruikt. Juist dan is een heel leger egels actief.

Maar het snelverkeer heeft die methode van onze stekelvriend achterhaald. Wat ooit volmaakt was en voor alle tijden bestemd leek, geldt nu niet meer: de snelle auto's remmen of stoppen nog maar zelden en rijden in grote getale ook 's nachts, in egeltijd! Vluchten, als je een auto aan hoort komen, met andere woorden: in ijltempo de weg oversteken, biedt nog enige kans op lijfsbehoud, maar oprollen en stil blijven liggen, betekent een wisse dood.

Maar onze egel kan niet anders, hij is niet geëvolueerd, niet meegegroeid, hij heeft zich niet aangepast. Het is als vechten met een speer tegen een vijand met kanonnen. Velen van u kennen de egel dan misschien ook maar alleen als plat op de snelweg, bij honderden....

En zo is de mens, ongewild, toch nog de grootste vijand van de egel gebleken. Overigens kunnen ze, als ze niet verpletterd worden, wel 10 jaar oud worden.

Wij hebben dus een egel in de tuin plus, sinds kort, minstens één jonkie. Af en toe zien we ze de weg oversteken, alleen of in convooi. Twee auto's vlogen

laatst op elkaar. De voorste was er een van: "Ik rem ook voor dieren" en deed dat nu voor de moeder-egel....

Het kleintje zie ik meestal enkele malen per week omstreeks half zes 's avonds. Blijkbaar slaapt hij overdag aan de overkant en komt dan tegen de schemering in onze tuin, om te verdwijnen in een perkje vergane gulden roede, overwoekerd door dicht, nog groen zevenblad. Daar is zeker voor hem de tafel gedekt. Mocht u ze ook in uw stadstuinje hebben, leg dan rustig wat voer neer. Het zijn alleseters: wormen, larven, insekten, slakken, maar evengoed eten ze allerlei zaden en vruchten. Ook eikels en bessen en, naar men zegt, ook appels en peren. Die laatste zouden ze, al rollend, aan hun stekels spietsen en zo meevoeren. Dat zag ik tenminste op een plaatje in een kinderboek, maar het lijkt me niet helemaal waarheidsgetrouw. Ook wil men wel eens een schoteltje melk voor ze neerzetten. Hoewel ze graag en veel drinken, moet ik u dit toch afraden. Ze verdragen die melk slecht, krijgen er diarree van en sterven. Eens bracht een jongen een egel mee naar school. We hielden hem in een kartonnen doos en voerden hem van alles, ook melk van de schoolmelk. Het klaslokaal lag op de tweede etage. In de derde nacht ontsnapte onze egel uit de doos en ook uit het lokaal. 's Morgens vroeg had ik een woedende conciërge aan de telefoon: onze egel bleek de trap te zijn afgesjokt, die was belegd met dik linoleum. Overal in het lokaal, op iedere traptree en in de hal had hij gepoept en die ontlasting bevatte een scherp bijtend en agressief zuur. Met als gevolg dat er grote, witte en uitgebeten vlekken overbleven, die er nooit meer zijn uitgegaan.... Ik heb hem toen maar losgelaten in de Hout, op hoop van zegen!

Zieke, gewonde of ondervoede egels kun je ook brengen naar het vogelhospitaal aan de Kweektuinstraat. Men kweekt ze daar weer op in een eigen egelhoekje. Ze blijven daar de winter over en worden pas weer uitgezet als ze minstens 800 gram wegen, anders komen ze de winter niet door.

Een egel oprapen is overigens niet zo "hand"ig. Het prikt flink, maar nog afgezien daarvan, op de egelhuid tussen de stekels wemelt het van het ongedierte, met name vlooiën. Omdat een egel niet zijn eigen rug kan krabben, hoop ik maar dat de natuur het zó geregeld heeft dat zijn huid niet al te gevoelig is voor jeuk....

Tenslotte: verwar niet een egel met een stekelvarken! Dat zijn twee heel verschillende dieren. De Friezen hebben van beide namen een deel samengevoegd en daar noemen ze een egel een "igelbarig", dus een "egelvarken". Maar weten die Friezen veel....!

Niek Nicolai

In de Amerikaanse staat Texas hebben paleontologen resten gevonden van een 225 miljoen jaar oude vogel. Die resten wijzen erop dat vogels afstammen van de dinosaurussen, aldus de ontdekker Sankar Chatterjee van de Texas Tech University. Hij heeft de twee gevonden oervogels toepasselijk "protoavis" (= voorouder van de vogel) genoemd. Op verwantschap met de dinosaurussen wijzen de tanden, de lange benige staart en de krachtige poten van de protoavis. De in 1861 gevonden Archaeopteryx, die tot nu toe gold als de oudste voorloper van de vogel, is 75 miljoen jaar jonger.

OVER SPRINGERS EN KRUIPERS (1).

Oftewel: dit stukje gaat over onze 'tweeslachtige' en 'kruipende' dieren, zoals respectievelijk de amfibieën en reptielen worden genoemd.

Dit naar aanleiding van een thema-avond over deze diergroepen die we het afgelopen voorjaar gehouden hebben.

'Wat is het verschil tussen een salamander en een hagedis?'

Deze vraag kun je, in de praktijk van IVN-er, nogal eens worden gesteld. Zo heel vreemd is de vraag niet. In onze streken komen zowel salamanders als hagedissen niet uitbundig voor en bovendien leiden ze een voor ons niet opvallend bestaan. Deze onbekendheid maakt dat de dieren, hoewel behorend tot twee verschillende klassen van gewervelden, vaak verwisseld worden.

In het schema hieronder zijn enkele verschillen in uiterlijk eens naast elkaar gezet.

salamander

- in het water en op het land
- huid zonder schubben
- 4 tenen aan voorpoot

hagedis

- op het land; soms aan het water
- huid met schubben
- 5 tenen aan voorpoot

Amfibieën en reptielen hebben ook veel gemeenschappelijk. Zo hebben beide diergroepen een lichaamstemperatuur die min of meer afhankelijk is van de buitentemperatuur. Ze kunnen zich aardig aanpassen en zoeken in hun biotoop die plaatsen waarbij de temperatuur voor hen het meest gunstig is maar 's-winters redder ze het in onze streken niet om een actief bestaan te leiden. Vandaar dat ze een winterslaap houden. In deze rusttoestand, op een vorstvrije schuilplaats doorgebracht, verbruiken ze een minimum aan energie.

Salamanders behoren samen met de kikkers en padden tot de amfibieën.

Dit brengt mij op een tweede vraag die ik nogal eens gehoord heb:

'als je een pad in je hand houdt, kun je wratten krijgen!'

Nou, als je ze daarna hebt gekregen, is dat niet door het beetpakken van de pad. Maar die 'wratten' van de pad -in feite zijn het klieren- maken dat hij er veel ruwer uitziet dan bijvoorbeeld een kikker. De dikkere huid zorgt er voor dat padden op drogere plaatsen dan kikkers zijn te vinden. Dat is ten dele al het antwoord op de derde vraag die veel wordt gesteld:

'Wat is het verschil tussen een pad en een kikker?'

Behalve het verschil in huiddikte en structuur is de algehele bouw van de inheemse padden veel plomper dan die van de kikkers. De achterpoten zijn korter en padden bewegen zich lopend danwel hippend voort terwijl kikkers vrij forse sprongen kunnen maken. De padden in onze streek leven buiten de voortplantingstijd in het algemeen in een drogere omgeving dan de kikkers en ook verder van water verwijderd.

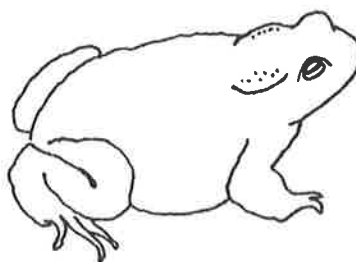
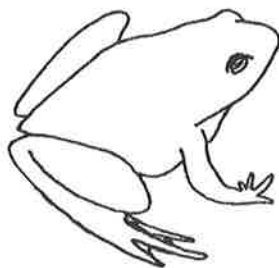
De legsels van kikkers en padden verschillen ook. Kikkers depone- ren hun eieren in zgn. eiklumpen terwijl padden hun eieren in snoeren afzetten.

Het verschil tussen kikker en pad in schema:

kikker

pad

- slankere bouw
- gladde huid
- lange poten
- opvallende zwemvliezen
- *sprongen*

- plompe bouw
- 'wrattige' huid
- korte poten
- kleine zwemvliezen
- *lopen of hupen*

Wieg in het water.

Salamander, kikker of pad: om zich te kunnen voortplanten is water van levensbelang. Ongetwijfeld hebben vele lezers van dit blad ooit kikkerdril in een pot, schaal of aquarium uit laten broeden. Het ontwikkelingsproces van ei via larve (kikkervisje, donder- of bullekopje) tot kikkertje is boeiend om mee te maken. Een kikkervrouwje kan een paar duizend eitjes afzetten. Dit gebeurt in zgn. eiklumpen, die door het mannetje worden bevrucht zodra ze uit de cloaca van het vrouwje komen.

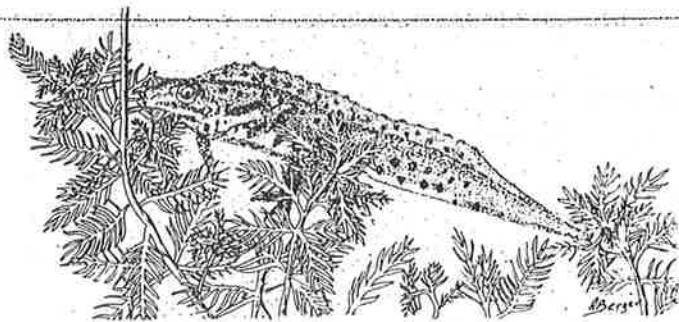
Het 'dril' eromheen is een gelei die enorm zwelt ten gevolge van de wateropname. Dit zorgt o.a. voor isolatie waardoor de temperatuur van de eitjes hoger is en de embryonale ontwikkeling mogelijk maakt.

Uit de hoeveelheid geproduceerde eitjes blijkt wel, dat er zeer veel worden geconsumeerd door andere dieren. Volwassen amfibieën staan ook nogal eens op de menulijst van bijvoorbeeld grote watervogels.

Zelf voeden volwassen amfibieën zich met kruipend klein gedierte.

De amfibieën in Zuid-Kennemerland.

In Zuid-Kennemerland is het voorkomen van zes soorten amfibieën met zekerheid vastgesteld. We zullen ze de revue laten passeren.

Kleine Watersalamander

DE KLEINE WATERSALAMANDER

Is bij ons op vrij veel plaatsen te vinden.

In het voorjaar in onbeschadwd, of deels beschadwd water met vegetatie. In die tijd zijn de dieren het gemakkelijkst waar te nemen. De mannetjes dragen dan een schitterend paarkleed. Vanaf de zomer leven ze een onopvallend bestaan op het land. In volkstuinten, onder rommel en plantenresten worden ze dan nog frequent waargenomen.

men. Waarschijnlijk de enige salamandersoort in ons gebied.

DE GEWONE PAD

De naam heeft deze pad ongetwijfeld gekregen vanwege zijn vele voorkomen. Hij heeft trouwens prachtige koperkleurige ogen.

We kunnen hem veel aantreffen in de binnenduinrand, daar waar een overgang is naar het polderlandschap. In de polderwateren worden de eisnoeren afgezet.

De paddentrek van de overwinteringsterreinen naar deze wateren veroorzaakt in het voorjaar veel verkeersslachtoffers onder de padden, aangezien ook veel wegen evenwijdig tussen polders en duinrand lopen. Bij de lezer zijn de overzet-akties door IVN-ers van padden op de Kruidbergerweg en bij Elswout wel bekend.

DE RUGSTREEPPAD

Een soort van opgespoten terreinen en duinvalleien. Hij kan uitstekend graven en is een pioniersoort op kale en dynamische terreinen. Leeft bij ons in sommige polderplassen aan de stadsranden.

In ons gebied is de Rugstreepad, naast de groene kikkers, de soort die het meest van zich laat horen. In april beginnen de zangkoren bij een redelijke temperatuur 's avonds: urrrp-urrrp-urrrp. Vaak nog te horen op een kilometer afstand.

Landelijk in bepaalde regio's vrij algemeen. op West-Europese schaal gezien vrij zeldzaam. Nederland heeft in West-Europa als kerngebied voor de Rugstreepad een belangrijke funktie.

Rugstreepad

DE BRUINE KIKKER

Van de amfibieën in Zuid-Kennemerland is deze soort waarschijnlijk de meest voorkomende. In de bosstreek en landgoederen langs de duinen alsook in de polders kan hij worden aangetroffen. Dit is één van de weinige soorten onder de amfi-

groene kikker

Als er één amfibie is, dat bij iedereen bekend is, dan is dat wel de Groene Kikker. Tussen half april en half juli zijn de concerten van "de boerennachtegal" te horen.

Steeds meer wordt bevestigd dat 'de' Groene Kikker als soort niet bestaat. Het blijken 3 soorten te zijn, namelijk:

- de Kleine Groene- of Poelkikker;
- de Middelste Groene Kikker en
- de Grote Groene- of Meerkikker

De soorten zijn onderling nauw verwant en het blijkt dat de Middelste altijd in combinatie

met één van de andere soorten voorkomt.

Vooralsnog zijn de Kleine en de Middelste Groene Kikker in onze omgeving waargenomen. Wie weet brengt nader speurwerk ook de Grote nog aan het licht.

Hoe de verwantschap tussen de soorten precies ligt, is onderwerp van onderzoek en het voert te ver om hier nader op in te gaan. Misschien nog eens in een volgend artikel.

Vooral wateren met oeverbegroeiing en moerasvegetatie kunnen Groene Kikkers herbergen. In ons gebied in enkele duinplassen en in de poldersloten.

Bedreiging en bescherming.

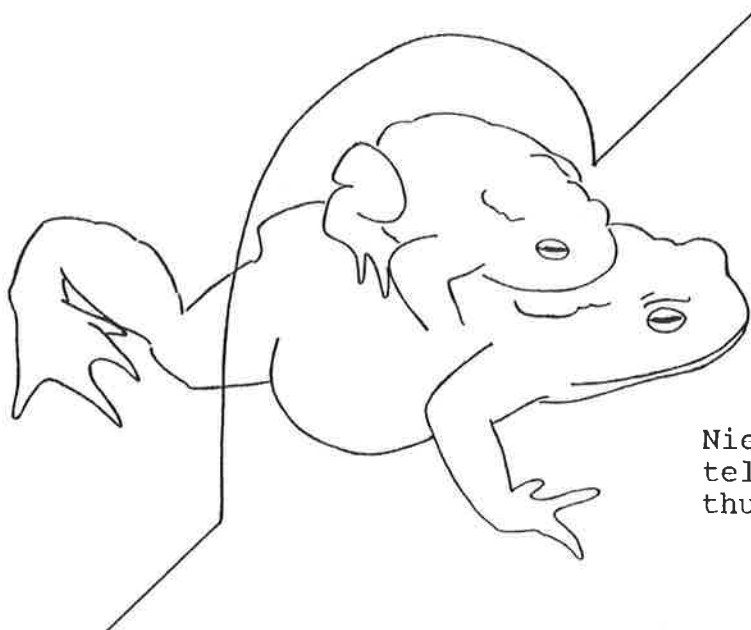
Hoewel alle reptielen en amfibieën in Nederland bij de wet zijn beschermd, dreigen de meeste soorten te verdwijnen. Hun leefgebied is namelijk (nog) niet beschermd. En de voornaamste oorzaak van hun achteruitgang is het op de schop gaan van de biotopen. Verkeerswegen versnipperen de biotopen en daardoor raken populaties van elkaar geïsoleerd en kunnen gemakkelijk uitsterven.

Binnen de E.E.G. wordt weliswaar gewerkt aan beschermingsrichtlijnen voor het leefmilieu van planten en dieren, maar het is niet duidelijk wanneer deze zgn. 'habitatrichtlijn' afkomt en hoe 'hard' deze zal zijn.

Ter bescherming van de amfibieën en reptielen -over deze laatste diergroep in het volgende nummer meer- is het van groot belang om gegevens over hun verspreiding en mate van voorkomen vast te leggen.

U kunt hier actief aan meehelpen door de dieren die u waarneemt-
bijvoorbeeld tijdens een excursie-, te melden aan de Herpetologi-
sche Studiegroep in Noord-Holland c.q. ondergetekende. Denkt u er
dan aan dat elke melding belangrijk is? Ook die van een schijn-
baar 'gewone' soort als de Bruine Kikker.

Tenslotte nog een oproep: zoals u waarschijnlijk weet, is onze IVN-afdeling afgelopen voorjaar actief geweest in de **paddenoverzetactie bij Elswout**. Onze inspanningen hebben een goed resultaat gehad zoals u in de vorige Toorts hebt kunnen lezen. Waarschijnlijk is het nodig, de actie in het komend voorjaar te herhalen. Indien u hieraan uw medewerking wilt verlenen: heel graag. (Als u vorig jaar hebt meegeholpen wordt u vanzelf gebeld). Namens de padden alvast bedankt!

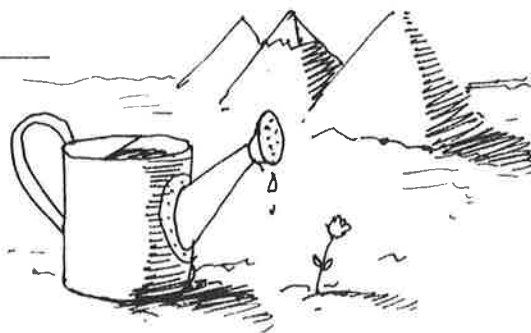
Niels van Esterik
telefoon (kantoor): 023-171655
thuis: 02502-9200

De woestijn wordt vruchtbaar

Onderzoekers van het Instituut voor Bodemfysica van de Gentse universiteit denken een methode ontwikkeld te hebben om woestijnen vruchtbaar te maken.

Meer dan dat er gebrek aan water is, kampt de woestijn met een teveel aan zouten, omdat het water er te snel verdampt of wegzakt, waarbij het zout achterblijft. Door nu de grond te bedekken met een laag van een stof die aan de onderkant waterafstotend is -waardoor verdamping wordt tegengegaan- en aan de bovenkant als een spons water opneemt om het maar heel langzaam door te laten druppelen, ontstaat een vochtige bodemlaag van ongeveer 1½ meter dikte. Diep genoeg om planten wortel te laten schieten.

De stof, die de naam "zwarte melk" kreeg, wordt gemaakt uit bitumen, een bijprodukt van de olie-industrie. Veel woestijnlanden zijn al olie-producerend, zodat de grote overschotten aan bitumen op een nuttige wijze gebruikt kunnen worden. (Volkskrant)

Het zal lezers van deze rubriek wellicht zijn opgevallen dat ik mij gaarne verdiep in de handel en wandel van klein grut, dat zich in duistere diepten pleegt op te houden en die, als zij gezien worden, bij de meeste mensen een zekere afkeer oproepen. Geheel onverdiend natuurlijk, want zij doen vaak mooi werk, en hun kruip-sluip- en ritselactiviteiten moeten gewaardeerd worden. Ook nu wil ik u nader kennis laten maken met een onderkruiper, die in donkere en vochtige behuizing leeft. Hier te lande bekend onder de welluidende naam pissebed.

Geen macht ter wereld kan mij bewegen dit onschadelijk frummeltje aan te raken. In huis verdwaalde exemplaren worden omslachtig op een niet te klein papiertje geleid en in vliegende vaart in de vrije natuur teruggebracht, waarbij ik onderweg bid dat ze niet op m'n hand zullen kruipen.

Ze zijn zeer aanwezig op elke plek, die donker en vochtig is en wie zoekt, kan ze zonder enige moeite vinden onder stenen, hout en bladeren, alle denkbare kieren en spleten en op het land, zowel als in het water.

De pissebed, ook wel keldermot of steenluis genoemd, heeft een uitgebreide familie, die uit meer dan 4000 exemplaren bestaat. Hij behoort tot de klasse der geleedpotigen, op z'n zondags Isopoda. Aangezien deze diertjes banden met de kreeftachtigen hebben, zal het u niet verbazen dat een groot aantal van deze soorten in het water leeft, en dat mag zout, zoet of brak wezen. Van vloedlijn tot diepzeeën, overal is de pissebed thuis.

Ook in omvang zijn ze gul met variëteiten: van 0,7mm tot een reuze-exemplaar, dat 38cm lang wordt. Voer voor een stevige nachtmerrie dus.

Onze huis-, tuin- en keuken-pissebed heeft gelukkig een bescheiden omvang en de bekendste vorm is de duifgrijze, maar er trippelen ook aantrekkelijke bruine met lichte of donkere tekening rond.

Nu zal het uiterlijk van de pissebed u allen wel bekend zijn. Nadere beschouwing laat zien dat hij is opgebouwd uit drie delen, te weten kop, borststuk en achterlijf. Hij heeft twee goed te onderscheiden, samengestelde ogen. Mij zijn ze nooit opgevallen, maar ik denk dat je daarvoor iets dichterbij moet komen dan ik gewoonlijk doe. De lange beweeglijke antennen met dat sierlijke knikje zijn wel goed zichtbaar. Het borststuk en achterlijf bestaan ieder uit zes even brede segmenten, die het dier zijn gepantserde uiterlijk geven. Waar de borst in het achterlijf overgaat, klopt het hart van de pissebed en verder beschikt hij over een zeer ingewikkeld ademhalingssysteem, dat wordt gevormd

door de eerste vijf paar poten van zijn achterlijf.

Hoewel de van oorsprong zeewaardige pissebed zich uitstekend aan het leven op het droge heeft aangepast, hebben de landlubbers een vochtige omgeving nodig om in te leven, anders drogen ze uit, en wel binnen zes uur. Nu heeft de gemiddelde pissebed wel een aantal methoden in huis om zich tegen dit grote gevaar te beschermen.

Een bescheiden greep uit het assortiment: om verdamping van het lichaamsoppervlak te voorkomen, scheidt hij een waslaagje op de opperhuid af dat geen water doorlaat. Verder mijdt hij het licht, en lekker bij elkaar klonteren onder een steen of in een gastvrije spleet, houdt het ook lekker vochtig. 's Nachts op pad gaan, als de atmosfeer vochtiger is, wordt eveneens veelvuldig toegepast. Trouwens: te dampig wordt niet gewaardeerd, want dan gaat hij naarstig op zoek naar een plek die droger is.

Zomer en winter scharrelen ze hun kostje bij elkaar. De landsoorten eten hoofdzakelijk plantaardig voedsel, zoals dode bladeren en rottend hout. Daarmee doen ze in stilte goed werk, want ze versnellen het verval en de afbraak van dood materiaal, dat weer als bruikbare mineralen in de aarde terugkeert. De pissebed als vuilnisman kun je gerust zijn gang laten gaan.

Onze scharrelaar staat bij veel dieren op het menu: spinnen, muizen, kevers en duizendpoten zien hem graag komen. Om zich tegen al deze belangstellenden te beschermen, kan de pissebed een kleverige vloeistof afscheiden die hem onsmakelijk maakt. Het zal hem echter niet altijd helpen.

Nu leeft de pissebed een teruggetrokken bestaan, en veel van zijn activiteiten blijven voor ons verborgen. Ook over het sexleven van dit dier heb ik weinig kunnen vinden en of dit een spectaculaire gebeurtenis is, moet ik aan uw fantasie overlaten.

Het mannetje heeft een staafvormig uitsteeksel op het tweede paar aanhangsels van het achterlijf en hiermee brengt hij sperma over in de geslachtsopening van het vrouwtje. Deze opening bevindt zich in het borststuk. Daarmee is de zaak geklaard. Een vrouwtje kan met gemak 22 tot 35 eieren herbergen en de kleintjes, die na ongeveer een maand uitkomen, ontwikkelen zich in de broedbuidel, die onder moeders lijf wordt gevormd door een aantal over elkaar liggende, dunne platte platen. In zô'n met vloeistof gevulde buidel is het goed toeven.

Bij een zwangere pissebed kun je de jongen in de buidel zien zitten en aangezien ze zich de hele zomer voortplanten, heeft de liefhebber tijd en kansen genoeg dit vast te stellen. De baby's zien eruit als de ouders; ze zijn alleen heel bleek als ze de buidel verlaten en missen nog één paar poten. Maar na een laatste vervelling is dat gemis ook verholpen.

Niet alleen de kleinen, ook oudere pissebedden vervellen enkele malen in hun leven. Hun stevige omhulsel groeit niet mee met de rest van hun lijf. Nu doen ze dat vervellen niet ineens, maar in twee verschillende fasen en het kan dus zijn, dat u een half grijs - half wit exemplaar tegen het lijf loopt. Die is dan bezig zich in het nieuw te steken.

Zoals gezegd, voelen pissebedden zich thuis op veel terreinen. In Nederland komen ongeveer 34 soorten voor, waarvan sommige alleen aan de kust of in de bossen. Dit land mag zich ook verheugen in het feit, dat het de rolpissebed tot zijn ingezetenen mag rekenen. Deze kan zich oprollen tot een balletje, is grijs en komt veel op kalkgronden voor. En die pilletjesvorm bracht onze voorouders op een idee dat ik u, met het oog op de naderende feestdagen, niet wil onthouden. Zij schreven deze oproller namelijk geneeskrachtige vermogens toe en gaven hen aan hun zieke vee. Maar ook de mens met spijsverteringsklachten vond baat bij het inslikken van een levende rolpissebed.

Dus, mocht u rond de kerst wat zwaar getafeld hebben, dan kunt u met dit beproefde medicijn uw voordeel doen: vrij verkrijgbaar onder hout en bladeren.

Ik wens u alvast prettige feestdagen toe.

Yvonne Beerthuizen

CURSUS

"landschapsecologie van de polder"

In de periode van februari tot juni 1990 zal voor leden en donateurs van de afdeling Haarlem e.o. een cursus "Landschapsecologie van de Polder" gegeven worden.

Doel van de cursus is:

1. het vergroten van de kennis omtrent ecologie en landschapsecologie;
2. het leren kennen van de natuur- en landschapswaarden van de polder
(een typisch Nederlands landschap)
3. het leren omgaan met diverse onderzoeksmethoden

De cursus is opgesplitst in 3 delen.

- in het eerste blok worden algemene begrippen uit de ecologie en de landschapsecologie behandeld aan de hand van voorbeelden uit het polderlandschap. Dit deel van de cursus zal voornamelijk gegeven worden in de vorm van (dia)-lezingen met kleine opdrachten.

Tijdens een excursie van een hele dag zullen verschillende aspecten in het polderlandschap bekeken worden.

- in het tweede deel van de cursus wordt aandacht besteed aan de polder als leefgebied voor flora, fauna en de mens.

Tijdens dit deel van de cursus zullen, naast lezingen, ook vele kleine onderzoekjes gedaan worden.

Eén van de twee excursies van dit deel van de cursus zal gaan naar het weidevogelreservaat "de Reef" in de Zaanstreek. De andere excursie zal een flora- en fauna-excursie in de buurt van Haarlem zijn.

- in het derde deel van de cursus staan beheer en bedreigingen centraal.

In dit deel van de cursus wordt, naast een enkele lezing, de meeste kennis verworven door eigen onderzoek. Met behulp van de in het tweede deel behandelde onderzoeksmethoden zullen, in groepjes, de verschillende aspecten van het huidige gebruik van de polder (landbouw, wonen, recreatie en natuurbeheer) onderzocht worden.

De cursus wordt afgesloten met een "polderdag" voor het publiek. Door middel van excursies, tentoonstelling, fietsroutes, etc., etc., brengen de cursisten hun verworven kennis over aan het publiek.

Het maximum aantal deelnemers is, vanwege de opzet van de cursus, gesteld op 25 cursisten.

Aan de cursus zijn geen kosten verbonden (eventuele reis- en toegangskosten zijn voor eigen rekening).

De lessen worden gehouden op dinsdagavond van 20.00 tot 22.00 uur in het wijkcentrum "het Groene Hart" in Schalkwijk.

De lesavonden zijn op 13/2, 27/2, 13/3, 27/3, 10/4, 24/4, 8/5, 29/5 en 12/6. De excursies worden in nader overleg met de cursisten op zaterdag of zondag gehouden op nog nader te bepalen data.

De eindpresentatie (de "polderdag") is op zondag 24/6.

OPGAVE Vóór 1 FEBRUARI 1990 bij: Ria Veldkamp

Oostertuindorplan 4 2015 HG Haarlem
tel.023/319362 (tussen 18.00 en 20.00 uur)

Van Johan Cronau, de man die helaas door drukke werkzaamheden zijn medewerking aan de TOORTS-redactie moest staken, ontving ik onderstaande reactie op mijn artikeltje over Ameland in de vorige TOORTS.

Hoewel ik dat artikeltje beëindigde met: "Als ik lieg, lieg ik in commissie", heeft Johan wel degelijk gelijk als hij schrijft dat ik er wellicht beter aan had gedaan, de uitspraken van "die Amelanders" eerst te verifiëren, alvorens ze aan het papier toe te vertrouwen.

Om tweeërlei redenen ben ik toch blij met die reactie:

- a. We krijgen nu een deskundige aanvulling, die helemaal up to date is, zoals u zult merken;
- b. Het blijkt dat er nog (deskundige) lezers zijn, die niet alles wat er in de TOORTS wordt geschreven, voor zoete koek aannemen!

Johan schrijft het volgende:

Van een Amelandse zeehondenpopulatie is geen sprake. De dieren die voorkomen in het Nederlandse deel van de Waddenzee (en dus ook de dieren bij Ameland) maken waarschijnlijk deel uit van één grote populatie (zeg maar voor het gemak voortplantingsgroep) die de gehele Waddenzee, van Texel tot Esbjerg (Denemarken) bevolkt. Binnen dit gebied kunnen de individuele dieren zich naar hartelust verplaatsen: de ene maand zitten er meer dieren op de zandbanken bij Texel, de volgende maand bij Ameland. Jonge dieren, gemerkt door het opvangcentrum op Texel, zijn zelfs in Duitsland teruggevonden en visa versa.

Een constant aantal zeehonden bij Ameland lijkt mij onwaarschijnlijk. Behalve dat de aantallen zeehonden, die je op de zandbanken bij de eilanden kunt aantreffen, door verplaatsing van individuele dieren altijd aan variatie onderhevig zijn, is er nog een variatie veroorzaakt doordat de totale populatie in aantal toe- of afneemt. Nu was het aantal zeehonden in het Nederlandse deel van de Waddenzee de afgelopen 15 jaar weer langzaam aan het herstellen van de grote achteruitgang in de 50er en 60er jaren. Van de 3000 exemplaren in 1950 waren er (ondanks het sluiten van de jacht) in de begin 70er jaren nog minder dan 500 over. De oorzaak van deze achteruitgang is gelegen in een verminderde vruchtbaarheid van de vrouwtjes, als gevolg van waterverontreiniging met gechloreerde koolwaterstoffen, met als grootste boosdoeners de PCB's. Ook nu nog worden er te weinig jongen geboren. Toch kwam er sinds 1973 een stabilisatie tot stand, en vanaf 1980 namen de aantallen daadwerkelijk weer toe. Deze ontwikkeling is aan 2 factoren te danken:

1. het uitzetten van jongen en gerevalideerde dieren door de opvangcentra;
2. door migratie van jonge dieren uit het Duitse deel van de Waddenzee, welke samenhangt met het stopzetten van de jacht aldaar (en in Denemarken), in het midden van de 70er jaren.
(Door het stopzetten van de jacht werden er namelijk geen jonge dieren meer geschoten, en juist deze kunnen over grote afstanden migreren. Bovendien namen de aantallen weer toe, waardoor er ook veel jongen waren).

Zo konden de aantallen zeehonden in Nederland weer stijgen tot een recordhoogte van over de duizend dieren in 1987.

Helaas is dit verleden tijd, want ook de zeehonden in de Nederlandse Waddenzee hebben zich niet aan de virusziekte kunnen onttrekken. De beweringen van "de Amelanders" zijn dus pertinent onjuist. Voorlopige ramingen houden het erop dat ca. 50% is omgekomen. Dat zou betekenen dat we weer op de aantallen van begin 70er jaren zitten.

Volgens Peter Reijnders (RIN medewerker op Texel) is na de vliegtuigtelling van augustus j.l. het aantal zeehonden in de Waddenzee op ca. 500 stuks geschat. Daarbij waren dit jaar relatief veel jonge dieren en dat schept dus hoop voor de toekomst.

Tenslotte nog een opmerking over de Velduilen op Ameland. De dichtheid aan broedparen op dit eiland is erg hoog. Dat echter 40% van het totaal aantal broedparen in Nederland daar zou broeden, is lichtelijk overdreven. Het totaal aantal broedparen wordt door de SOVON op dit moment geschat tussen de 100 en 200 stuks. Ik weet dat het aantal paren Velduilen op Ameland per jaar behoorlijk kan variëren: zo tussen de 8 en de 22, dus reken maar uit. Die 40% zou m.i. wel kunnen slaan op het percentage van het totaal aantal broedparen in het Waddengebied.

Tot zover de opmerkingen en aanvullingen van Johan Cronau. Bij deze mijn hartelijke dank voor zijn deskundige en gedegen bijdrage. We houden ons aanbevolen voor méér....!

Jacq.de Jong

OPROEP

Het milieucentrum "Ecodroom" in Groenendaal zoekt vrijwilligers die op woensdag-, zaterdag- en/of zondagmiddag een oogje in het zeil willen houden, wanneer dit centrum voor bezoekers is geopend.

Welk IVN-lid of -donateur zou dit graag willen doen?

Belangstellenden kunnen zich aanmelden bij de secretaris van de Beheerscommissie, mevr. A.Koppen, telefonisch bereikbaar onder nummer 023-23.47.62

In de TOORTS van augustus (zie "ganzen" 2) heb ik aangekondigd de verschillende soorten ganzen, die in Nederland overwinteren, aan u te zullen voorstellen. Ik moet de lezer helaas teleurstellen: ik doe mijn belofte niet gestand. Ik bedacht mij namelijk, dat de TOORTS-lezers wellicht zullen beschikken over een vogelboek, waarin de verschillende ganzensoorten beschreven staan. Dus, zo redeneerde ik, waarom zou ik een poging in het werk stellen, de bestaande literatuur te kopiëren of te verbeteren?

Mocht u echter niet beschikken over een boekje, waarin u de soorten ganzen kunt nagaan, dan kan ik u van harte ter lezing aanbevelen: "Grazende vogels op boerenland", uitgegeven door het Centrum Landbouw en Milieu (CLM) in Utrecht; adres: Oude Gracht 197; tel. 030-322481. Het boekje kost f 7,50, bevat een schat aan informatie en is van uitstekende kleurenfoto's voorzien.

Nu lijkt het voorafgaande op een wat doorzichtige poging om me met een Jantje van Leiden van het onderwerp "ganzen" af te maken, maar dat is slechts schijn. Ik stel er iets voor in de plaats. Wat is namelijk het geval?

Op 9 september j.l. maakte ik in de RAI de viering mee van het 90-jarig bestaan van de Nederlandse Vereniging tot bescherming van vogels. Een hoogtepunt in het programma werd gevormd door de première van de nieuwe film over ganzen van Musch en Tinbergen. Ik wil het hier niet hebben over de filmische of ornithologische kwaliteiten van deze ongetwijfeld boeiende film. Het is niet aan mij om daarover een oordeel te geven. Wel lijkt het in het kader van ons onderwerp passend, u iets te vertellen over mijn indrukken.

Onder andere viel mij op, dat er vele meters film door de makers zijn besteed, niet zozeer om alleen ganzen voor het voetlicht te brengen, maar veeleer de mens in relatie tot ganzen. Ik noem een paar voorbeelden: de mens als landschapsbeheerder, als vogelaar, als vogelwachter, als jager, als agrariër, etc. Zo bekeken, is deze film over ganzen eigenlijk een onganse film.

Alhoewel de pracht van de diverse soorten ganzen, die ons land in herfst en winter aandoen, volop wordt gedemonstreerd, is mij toch de indringende wijze, waarop de mens wordt uitgebeeld, het meest bijgebleven.

Dat doet vermoeden, dat de filmmakers dat effect ook doelbewust hebben nagestreefd. De toepassing van vele close-ups brengt je als het ware vlak naast de persoon in kwestie, waarbij elk gelaatstrekje zich verraaft en elke uiting van vreugde, teleurstelling, ergernis, verontwaardiging, wordt meebeleefd.

Ik heb waardering voor het feit, dat de makers van de film geen standpunt hebben ingenomen ten gunste of ten ongunste van welke partij dan ook. De realiteit van het leven komt op indringende, niet eenzijdige wijze naar voren. Enerzijds beleef je de ergernis mee van de boer, die met zijn jachtgeweer een paar keer mist (waarvoor in de zaal bescheiden werd geapplaudiseerd), anderzijds het triomfantelijke, bijna kinderlijke genoegen van diezelfde boer, die een gans neerhaalt. Ik gun die boer, die af en toe een gans voor de pot schiet, zijn buit best. Da's wat anders dan grootschalige sportjacht, puur voor het genoegen van de jacht.

Diezelfde boer laat overigens ook van zeer dichtbij zien, hoeveel schade ganzen wel kunnen aanrichten. Het betreft in hoofdzaak schade aan grasland en bouwland, waarin wintertarwe is ingezaaid. Als we bedenken dat een gans per dag ongeveer 500 gram gras eet, dan betekent dat voor een boer, die zo'n 5000 ganzen op zijn weiland heeft -en dat is niet zeldzaam- zo'n 2,5 ton per dag verlies aan gras. Nou is het een troost, dat gras zich over het algemeen goed herstelt en dat de koeien 's winters op stal staan.

Daartegenover staat, dat er in de maand maart nog behoorlijk wat ganzen, waaronder de kolgans en de rotgans de belangrijkste plaats innemen, in Nederland aanwezig zijn.

Problematischer is de schade aan wintertarwe. De ganzen grazen namelijk circa 2/3 van de hoogte van de jonge tarweplantjes af. Een effect dat de situatie kan verslechteren, is de zogenaamde verslemping van het akkerland. Stel het gewicht van een gans op gemiddeld 2 kilogram (afhankelijk van soort en conditie), dan trappelen bij 5000 ganzen zo'n 10000 ganzevoeten, ieder belast met één kilogram gewicht, de bodem dicht. Wat dat bij aanhoudend nat weer betekent, behoeft nauwelijks verdere toelichting. Een en ander kan, afhankelijk van het weer en de duur daarvan, leiden tot opbrengstderving.

Overigens vind ik het jammer, dat in de film geen volledig beeld gegeven wordt van de uiteindelijke schade, in klare cijfers tot uitdrukking gebracht. Wel komt de boer in beeld die, zodra hij ganzen in toenemende aantallen op zijn grond bespeurt, de telefoon pakt en de instanties belt die de schade uitkeren, nadat controleurs zijn komen kijken om de schade op te nemen en in te schatten. In 1985/1986 werd over heel Nederland een schadebedrag van circa 2,5 miljoen gulden uitgekeerd.

Zo blijkt dat aan het bieden van gastvrij overwinteringslogies aan ganzen, nogal wat verschillende kanten zitten. Hierin met hart en verstand een goede weg weten te vinden, is de beste waarborg om deze prachtige vogels voor de natuur te behouden.

Voorwaar géén geringe taak voor alle instanties, die hierbij werkelijk wat te zeggen hebben.

Theo Litjens

Dr. Sidney Britton, een zoöloog, heeft als experiment een tijdlang een chimpansee op een eiland geplaatst en zijn gedrag daar bestudeerd.

Dr. Britton ontdekte o.m. dat het dier, als er sneeuw was gevallen, rechtop ging lopen, kennelijk om zich op die manier zoveel mogelijk te vrijwaren voor kou. De geleerde gelooft sindsdien dat onze verre

voorvaders óók zo hebben gereageerd en ontdekten dat, wanneer je je handen eenmaal vrij hebt van de grond, je die voor allerlei zéér nuttige zaken kunt gebruiken....

NIEUW

in het depot van onze afdeling

HET STRANDBOEKJE

Machteld Klees schreef voor het IVN een strandboekje. Aan het strand is altijd wel wat te vinden. In dit boekje worden een paar dingen die je er kunt vinden, beschreven.

Een klein, handzaam, boekje, 32 blz. Er staan dingen in, die door iedereen te vinden en te herkennen zijn.

Achterin nog een aantal nuttige tips: wat te doen met levende vogels met stookolie, wat te doen met een aangespoelde zeehond, en: hoe haal ik stookolie van mijn voeten.

De illustraties werden gemaakt door Dick Klees.

Prijs f 4.95, excl. portokosten (f 1,50).

ZOEKKAARTEN

De zoekkaart grassen is uitverkocht. Omdat de films van deze zoekkaart niet in het bezit van het IVN zijn, is het te kostbaar deze zoekkaart te laten herdrukken.

De zoekkaarten bodem- en waterdiertjes zijn wel herdrukt. De gehele set zoekkaarten bestaat nu uit:

BODEMDIERTJES, WATERDIERTJES, KNOPPEN VAN BOMEN, VLINDERS, MUURPLANTEN.

De verkoopprijs bedraagt f 1,75 per stuk en f 5,- per set. Bij afname van 30 stuks of meer van één soort: f 1,25 per stuk.

Kortingen voor IVN-afdelingen bedraagt 30% over uitsluitend de prijs van f 1,75 per stuk.

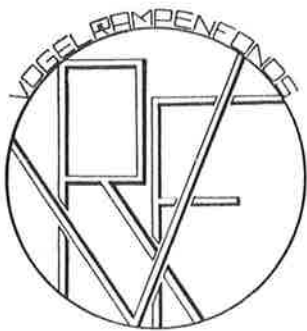
Zoals bekend, is de mier een van de meest bezige schepseltjes van moeder natuur. Er zijn minstens 10.000 miljard mieren gelijktijdig bezig met zwoegen om het voortbestaan van hun soort te verzekeren. Het is ook bekend dat dit overlevingsinstinct soms grote verwoestingen

teweeg brengt in gebieden in Afrika en Zuid-Amerika: een horde, die wel 100.000 mieren kan tellen, kan een huis of tuin be-roven van alles wat maar eetbaar is, inclusief de huisdieren. Zo las ik dat eens een vastgebonden paard in drie uur tijd werd ge-reduceerd tot enkel een skelet...!

LEESTAFEL

U I T G A V E	U I T G E V E R				O P M E R K I N G E N
	N A A M	A D R E S	POSTCODE/PLAATS	TELEFOON	
Band diaserie op video V.H.S. (17 min.) f 50,-	Milieuboeek	Henri Polaklaan 42	1018 CT Amsterdam	020/244989	De video gaat in op de betekenis van het milieu voor mensen.
"Je zit er middenin" Algemeen lesmateriaal voor de 7 V's: Verzuring, Vermesting, Verdroging, Verstoring, etc. A4 form. 40 pag. f 9,-	idem				voor onderbouw voortgezet onderwijs
Milieupuzzels: rebussen, raadspels, woordspelletjes f 3,50	idem				voor kinderen van 7-12 jaar
Boekje en plaat over 32 dagvlinders. Aquarellen van Marius Kolvoort. f 9,50	IVN-winkel	Emmastraat 30	Lochem	05730/54634 of 05753/7304	Het boekje wordt gesubsidieerd door de stichting "Nationaal Fonds voor Milieu-educatie"
IVN-uitgavelijst. Te verkrijgen tegen portokosten	IVN Amsterdam	Plantage Middenlaan 41	1018 DC Amsterdam	020/228115	Vragen naar: Tidlo v.d.Reep

Stichting Vogelrampenfonds

Van de stichting Vogelrampenfonds ontving de redactie het jaarverslag juli '88 - juli '89, klaarblijkelijk met de bedoeling dit in de TOORTS op te nemen. Het verslag is echter dermate uitvoerig dat het te veel plaatsruimte zou vergen en daarom beperken we ons tot een excerpt ervan en bepalen ons tot enkele voor de natuurliefhebber opmerkelijke en interessante zaken.

- * Twee jonge futen zijn in het vogelhospitaal opgegroeid. Behalve kleine visjes, moest de beestjes ook dons worden gevoerd, nodig voor hun spijsvertering...
- * Door de ouders verstoten jongen hebben meestal een aangeboren gebrek en daardoor maar een kleine overlevenskans.
- * In november werd een tam kauwtje uit Hoofddorp binnengebracht. Een jongen uit deze plaats, op zoek naar zijn vogel, vertelde dat het beestje hem elke dag naar de schoolbus bracht en dan nog even meereed op de ruitenwisser. Weer naar huis gevlogen, begeleidde hij vervolgens zijn zusje naar haar school en tenslotte reed hij nog een eindje mee op de autobumper van de vader van beide kinderen, als die naar zijn werk ging. Kort was de vreugde van de jongen over de terugkeer van zijn vogel, want nog geen week later werd het beestje wéér door iemand meegenomen, maar ditmaal afgeleverd bij een jongen die nog andere kauwtjes had. Deze kortwiekte de vogel, met gevolg dat, toen deze weer bij zijn rechtmatige eigenaar terugkwam, de kauw niet meer in staat was de leuke dingen, hierboven genoemd, te doen. Het Vogelrampenfonds verbindt aan dit voorbeeld de waarschuwing jonge kraaiachtigen maar liever niet tam te maken, doch ze de vrijheid te gunnen in de natuur, waar ze thuis horen.
- * In het najaar worden veel, vooral jonge, egels binnengebracht. Ondanks het feit dat het er vorig jaar "maar" 24 waren, raadt men aan jonge egels niet te snel op te pakken. Moeder is meestal wel in de buurt en bovendien hebben in de herfst de kleintjes nog voldoende gelegenheid op gewicht te komen, voordat de winter invalt.
- * Er werden in het hospitaal zeevogels binnengebracht, die niet met olie waren besmeurd, maar alleen sterk vermagerd bleken en een volkomen waterdoorlatend verenkleed hadden. Onderzoek wees uit, dat deze dieren vermoedelijk met een of ander reinigingsmiddel in aanraking waren geweest.
- * Meer dan honderd jonge eendjes, die hun moeder waren kwijtgeraakt in het verkeer, werden in het hospitaal binnengebracht. Niet alleen uit Haarlem, maar ook uit de wijde regio, tot zelfs uit Zoetermeer. Twee agenten brachten een heel stel, aangetroffen in de Schipholtunnel! Alle beestjes hebben het overleefd.

- * Er kwam in het hospitaal een "eigenwijze" zwaan logeren, die tot wanhoop van de eigenaar op wacht was gaan staan bij een visrestaurant in IJmuiden, zodat niemand daar naar binnen durfde. Een advies om het beest ergens anders te brengen, kon wel worden opgevolgd, maar had toch niet het gewenste resultaat: het dier had namelijk bedacht om midden op de rijweg te gaan slapen... Om verdere ongelukken te voorkomen, verleende toen het vogelhospitaal hem maar gastvrijheid.
- * Een jong zeehondje met ontstoken ogen kon binnen enkele uren per helicopter worden overgebracht naar Lenie 't Hart, vanwaar het later gezond en wel weer kon terugkeren naar open water.
- * Een jong mereltje verleende de vrijwilligers wel op een heel aparte manier hulp: gerevalideerd en zelfstandig geworden, hielp het beestje druk mee met het voeren van andere jonge vogels! Met spijt in het hart heeft men hem toch maar de vrijheid gegeven.

Het Vogelrampenfonds draait grotendeels op de medewerking van vrijwilligers en is blij met elke gift. Subsidie voor dit werk is nauwelijks beschikbaar.

De stichting zetelt in de Pr.Mauritslaan 117, 2051 KC Overveen en heeft als gironummer 199399. Het hospitaal is te bereiken onder tel.nr. 023-255302.

*En wat is een onkruid?
Een plant, waarvan de deugden nog niet
ontdekt zijn.*

- Ralph Waldo Emerson -

De gewone tuinslak legt zo'n 30 eieren per jaar, die niet veel groter zijn dan een speldeknop, maar waarvan elk een potentiële mensenredder is!

Het slakke-ei is nl. een bron van chemische stof, die wordt gebruikt bij bloedgroepbepaling. Gewoonlijk wordt die stof uit menselijk bloed gewonnen, maar om evenveel daarvan te verkrijgen als zich in één slakke-ei bevindt, heeft men bloed van vijf donors nodig!

Een pas uit het ei gekropen ganzekuiken blijkt heel gevoelig te zijn voor bewegende voorwerpen: het eerste dat hij ziet bewegen, wordt door hem als zijn moeder beschouwt en volgt hij dan ook blindelings.

Jonge eendjes daarentegen reageren alleen op geluid. Zij accepteren als moeder slechts die eend, die de juiste lokroep laat horen.

De Heimanshof

1 ha natuurtuin, gelegen aan de Wieger Bruinlaan te Hoofddorp.
tel. 02503 - 16736 of 02503 - 17181.

Geopend: op werkdagen van 9.00 tot 16.00 uur,
op de eerste zaterdag en zondag van de maand
van 14.00 tot 17.00 uur,
met rondleiding en/of een speciaal natuuronderwerp.

P R O G R A M M A november 1989 t/m mei 1990

november	<u>Wat valt er nu over grassen te vertellen?</u>	
4 en 5		Ton Engelman, Haarlem
december		
za 2	<u>Planten anders bekeken</u>	Microscopische opnamen
		M. Koning, Lisse
zo 3	<u>Insekten anders bekeken</u>	M.C. Horeman, Haarlem

1990 Het jaar waarin De Heimanshof 15 jaar bestaat

januari	<u>Hoe houden we onze wilde plantentuin in de hand?</u>	
6 en 7	<u>Nieuwjaarsbijeenkomst</u>	Ton Engelman, Haarlem
	Bezoekers kunnen vragen stellen over hun wilde tuin, dia's meenemen enz.	
februari		
za 3	<u>Vossen in het duin??? Bij de konijnen af!</u>	
zo 4	<u>Beleef plezier aan de rode mier!</u>	
		G.J. de Bruyn, Leiden
maart	<u>Snoeien... Nol vragen!</u>	
3 en 4		Nol van Burik, Hoofddorp
april		
za 7	<u>Tochten en sloten en hun onderhoud</u>	
		R.H. Pitlo, Wageningen
zo 8	<u>Plant en dier in tocht en sloot</u>	
		Drs R. Pot, Wageningen
mei	<u>Over hommels, bijen, wespen en zweefvliegen</u>	
5 en 6	<u>Hoe houd je ze uit elkaar?</u>	H.J. Vallenduuk, Lelystad

Op zaterdag is er één lezing, beginnend om 14.30 uur,
op zondag zijn er twee lezingen: om 14.30 en 15.30 uur.

De Heimanshof en de kassen zijn open: van 14.00 - 17.00 uur.
en verder op werkdagen van 9.00 - 16.00 uur.

MEDEDELINGEN BETREFFENDE HET WINTER- EN VOORJAARSPROGRAMMA

- * Tot en met april staat het exkursieprogramma vast; zie achterzijde omslag.
- * De voorwandelingen staan open voor alle leden en donateurs.
- * Willen degenen die de exkursies willen helpen leiden, vroegtijdig contact opnemen met de koördinatoren?
Wacht niet tot u wordt benaderd maar neem zelf het initiatief!

- 14 januari - KONINGSHOF, algemene wandeling
Koördinator Jaap Kuypers (260144)
Voorwandelen in overleg
- 20 januari - ZANDVOORT, strandwandeling
Koördinator Carla Leyzers Vis (384606)
- 18 februari - AWD, watervogels
Koördinator Erik van Bakel (257228)
- 18 maart - AWD, watervogels
Koördinator Erik van Bakel (257228)
- 25 maart - ZIEKENHUIS VOGELENZANG, algemene wandeling
Koördinator Erik van Bakel (257228)
Voorwandelen in overleg
- 8 april - HEKSLOOTPOLDER, weidevogels
Koördinator Fred Hagens (312427)
- 28 april - KONINGSHOF, Open Dag
Koördinator Theo Venings (372507)
Voorwandelen in overleg. Véél gidsen gevraagd!!
- 5 mei - HUIS TE MANPAD, rondleiding
Koördinatoren Carla Leyzers Vis (384606) / Gea Zoer (333815)

Voor de wandelingen op 20 januari, 18 februari, 18 maart, 8 april en 5 mei wordt niet voorgewandeld.

agenda

zondag 14 januari: KONINGSHOF, Midwinterwandeling.
Vertrek 11.00 uur; Duinlustweg ten zuiden van Kraantje Lek,
Bloemendaal. Toegangskaart verplicht.

dinsdag 16 januari: DISKUSSIE-AVOND over het concept-beleidsplan van
het IVN Haarlem e.o. 1990-1994 (los bijgevoegd bij deze Toorts).
Aanvang 20.00 uur; Stichting Welzijn, Spaarne 72, Haarlem

zaterdag 20 januari: ZANDVOORT, Strandwandeling.
Vertrek 13.00 uur; rotonde Zandvoort bij politiebureau, einde van de
Kerkstraat.
Bent u een ware natuurliefhebber, kom dan met de fiets of het
openbaar vervoer!

dinsdag 6 februari: 3-DIMENSIONALE DIAPROJEKTIE over
Thijsses's Hof te Bloemendaal en Vlinderjaar 1989 (2x45 min).
Door een speciale diaprojektor en bril is het mogelijk de derde dimensie/
diepte aan deze diaserie toe te voegen.
Aanvang 20.00 uur; Wijkcentrum Europawijk/Schalkwijk, Oostenrijklaan 58, Haarlem
De zaal is open vanaf 19.30 uur. Entree f2,-.

zondag 18 februari: AMSTERDAMSE WATERLEIDING DUINEN, hoofdthema watervogels.
Vertrek 10.00 uur; ingang Oase van de AWD, Vogelenzangseweg (vlakbij Leiduin).
Toegangskaart verplicht; duur 2-2½ uur; kijker meenemen.

dinsdag 20 februari: ALGEMENE LEDENVERGADERING.
Aanvang 20.00 uur; Stichting Welzijn, Spaarne 72, Haarlem.

zondag 18 maart: AMSTERDAMSE WATERLEIDING DUINEN, hoofdthema watervogels.
Vertrek 10.00 uur; ingang Zandvoortse laan van de AWD (tegenover Nieuw Unicum).
Toegangskaart verplicht; duur 2-2½ uur; kijker meenemen.

zondag 25 maart: WANDELBOSS Psych. ZIEKENHUIS VOGELENZANG, Voorjaarswandeling.
Planten, vogels en historie van het terrein.
Vertrek 8.30 uur; hoofdingang, Rijksstraatweg 113, Bennebroek.

zondag 8 april: HEKSLOOTPOLDER, hoofdthema weidevogels.
Georganiseerd i.s.m. de Ver. tot Behoud v.d. Hekslootpolder.
Vertrek 7.30 uur; hoek Jan Gijzenkade/ Vondelweg, Haarlem.
Duur 2-2½ uur; kijker meenemen.

zaterdag 28 april: KONINGSHOF, Open Dag.
Georganiseerd i.s.m. de Ver. tot Behoud van Natuurmonumenten, waarbij het IVN
Haarlem van 10 tot 16 uur de bezoekers doorlopend van informatie voorziet over
de flora en fauna van het terrein.
Informatiestands van beide verenigingen aanwezig. Toegangskaart verplicht.
Duinlustweg, ten zuiden van Kraantje Lek, Bloemendaal.

zaterdag 5 mei: HUIS TE MANPAD, Wandeling over het landgoed.
Historie, slangenmuur, fruitbomen, stinzenplanten en een pinetum met meer dan
100 soorten coniferen.
Vertrek 14.00 uur; Herenweg 11, Heemstede (niet Manpads laan).
Maximum aantal deelnemers 25; vóór 1 mei telefonisch aanmelden bij
mevrouw G. Zoer 023-33815. Financiële bijdrage niet verplicht, doch welkom.

BELANGRIJK:

- De wandelingen duren ongeveer 1½ uur. Deelname aan de activiteiten is gratis.
Voor beide geldt; tenzij anders vermeld.
- Wij maken onze medewandelaars erop attent dat het meenemen van honden
verboden is op bovenstaande activiteiten, m.u.v. Zandvoort 20 januari.